

Barbara Maria Gawęcka

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz

Przedstawienia św. Tekli w regionie świętokrzyskim

święta Tekla, mimo że dziś nieco zapominana, była niegdyś jedną z najczęściej przywoływanych przez wiernych orędowniczek. Jej patronaty obejmują różnorakie sfery życia¹. Jest orędowniczką w czasach pożarów i epidemii. Patronką umierających (wprowadzono jej imię do litanii za konających)². Chroni od ognia, piorunów, wspomaga także w miłości, w stałości w wierze, chroni od uczucia nienawiści³. W nawiązaniu do okoliczności jej męczeństwa – ochrania ludzi przed śmiertelnymi ukąszeniami żmij i dzikimi zwierzętami, a ponieważ rozjuszone byki, do których była przywiązana, by ją rozerwały, stały się uległe – została także opiekunką bydła. Jest patronką w sprawach beznadziejnych, sprawuje opiekę nad wdowami, sierotami i osobami zadłużonymi. Jest wspomóżycielką wiernych broniącą przez grzechami i wiecznym potępieniem⁴.

¹ K. Moisan-Jabłońska, *Obrazowanie walki dobra ze złem*, Kraków 2002, s. 217.

² *Wielka księga świętych*, t. 3, autorzy tomu: Z. Bauer, A. Leszkiewicz, współpraca autorska: H. Celar, A. Komorowski, J. Piekarczyk, B. Rudnicki, B. Żółtecka, red. Z. Bauer, Kraków 2003, s. 212; J. Jagła, *Boska Medycyna i Niebiescy Uzdrowiciele wobec kalectwa i chorób człowieka. Ikonografia „Patronów od Chorób” i „Świętych Miłujących Żebraków” w sztuce polskiej XIV-XVII w.*, Warszawa 2004, s. 339.

³ K. Moisan-Jabłońska, *Obrazowanie walki...*, s. 231.

⁴ Ibidem, s. 238-239.

Niniejszy artykuł stanowi przyczynek do badań nad św. Teklą. Jego celem jest ukazanie, na wybranych przykładach dzieł sztuki regionu świętokrzyskiego, ciągłości w ikonografii świętej.

Hagiografia

Święta Tekla z Ikonium, żyła w I w. n.e., była towarzyszką św. Pawła i męczennicą za wiarę (paradoksalnie nie zmarła śmiercią męczeńską). Pierwszy jej życiorys, zatytułowany *Acta Pauli et Theclae*, powstał w II w. Według niego Tekla urodziła się w Azji Mniejszej w Ikonium (dziś Konya, środkowa Turcja), w rodzinie pogańskiej. W Ikonium spotkała św. Pawła (inne źródła wspominają o Mirze), który udzielił jej chrztu⁵. Tekla złożyła ślub czystości i pozostała dziewicą, pomimo iż rodzice nawet biciem i katorżaniem zmuszali ją do małżeństwa⁶. Zerwała zaręczyny z Thamirysem. Za swoją decyzję została skazana na spalenie żywcem. Jak głosi legenda stał się cud i silny deszcz ugasił ogień stosu. Obok innych niewiast towarzyszyła i posługiwała św. Pawłowi w podróżach misyjnych. Po jego śmierci osiadła w Antiochii, gdzie za przynależność do Kościoła została pojmana i rzucona na pożarcie dzikim zwierzętom, które nie wyrządziły jej jednak żadnej krzywdy. Zgodnie z legendą, jaką przetacza Jarosław Charkiewicz, św. Teklę poznał i pokochał tam pewien dostojnik o imieniu Aleksander. Tekla odrzuciła jego konkury. Gdy zalotnik dowiedział się, że jest chrześcijanką zaprowadził ją przed oblicze miejscowego władcy. Ponieważ również przed nim przyznała się do Chrystusa, została skazana na pożarcie przez dzikie zwierzęta. Następnego dnia zaprowadzono ją na arenę i wypuszczono bestie. Jednak żadna nie chciała tknąć świętej. Widzowie zdarzenia byli zdumieni i posądzali ją o czary. Postanowiono powtórzyć egzekucję nazajutrz. Wydano ją, po raz kolejny, na pożarcie wygłodniałym zwierzętom. Dodatkowo skazaną obnażono. Wypuszczone z klatek lwy i niedźwiedzie odstępowały od Tekli. Tylko jedna lwica podeszła i zaczęła lizać jej nogi. Widząc to zebrany tłum skandował: „Wielki jest Bóg, wyznawany przez Teklę”. Oprawcy wymyślili więc kolejny sposób na zabicie świętej. Wrzucono ją do rowu wypełnionego żmijami.

⁵ E. Gorys, *Leksykon świętych*, Warszawa 2007, s. 351; ks. W. Zaleski SDB, *Święci na każdy dzień*, Warszawa 1989, s. 164; ks. A. Gorzandt, *Mój święty patron*, Lublin 2003, s. 307.

⁶ ks. W. Zaleski SDB, *Święci na każdy dzień...*, s. 164.

Jednak i z niego wyszła nietknięta. Wówczas władca polecił przywiązać ją za nogi do dwóch byków, aby ją rozszarpały. Jednakże sznury, którymi została przymocowana popękały, a zwierzęta rozbiegły się. Możliwość, że władca niezmiernie zdziwiony tym co zaszło, zapytał Teklę o to kim jest i jaką ma siłę, że nic nie jest w stanie jej zaszkodzić. Święta odpowiedziała: „Jestem służebnicą Boga żywego”. Po tym wyznaniu, władca polecił przyodziać ją i wypuścić wolno⁷.

Św. Tekla zmarła podobno w Seleucji⁸. Według tradycji miała dożyć późnego wieku i resztę życia przeżyć jako pustelnica⁹.

Historyczność świętej potwierdza bardzo dawny i powszechny kult. Spotykamy jej imię w najstarszych martyrologiach, takich jak Martyrologium Hieronima, czy Dekret Gelazjusza. O Tekli pisał Tertulian (ok. 160-240). Ślady kultu św. Tekli sięgają IV w.¹⁰

Wspomnienie świętej w Kościele katolickim przypada na dzień 23 września, natomiast synaksaria greckie wymieniają ją w dniu następnym¹¹. Cerkiew tytułuje św. Teklę *pierwszą męczennicą*, jednocześnie nadając jej tytuł *równej apostołom (swiataja rawnoapostolnaja pierwomuczenica Fiekla)*¹². Jest w Kościele wschodnim adresatką modlitw o uchronienie od śmierci podczas wojny. Jej imię występuje również w modlitwach żeńskich postrzyżyn monastycznych¹³. Hagiografia zna o tym imieniu 23 święte i 1 błogosławioną¹⁴. Od imienia Tekla 22 miejscowości zapożyczyły swoją nazwę¹⁵.

⁷ J. Charkiewicz, *Apostołowie. Mały leksykon hagiograficzno-ikonograficzny*, Warszawa 2009, s. 282.

⁸ *Wielka księga świętych...*, s. 211-212.

⁹ ks. W. Zaleski SDB, *Święci na każdy dzień...*, s. 164.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ *Księga świadków. Martyrologium ekumeniczne, praca zbiorowa Wspólnoty z Bose*, pod kierunkiem R. Lariniego, Częstochowa 2004, s. 376; H. Fros SI, F. Sowa, *Księga imion i świętych*, t. 5, Kraków 2004, s. 422.

¹² J. Charkiewicz, *Apostołowie. Mały leksykon hagiograficzno-ikonograficzny*, Warszawa 2009, s. 280, 283; J. Charkiewicz, *Święte niewiasty. Mały leksykon hagiograficzny*, Hajnówka 2001, s. 22.

¹³ J. Charkiewicz, *Apostołowie...*, s. 283.

¹⁴ ks. W. Zaleski SDB, *Święci na każdy dzień...*, s. 164.

¹⁵ Ibidem.

Kult

Kult św. Tekli był bardzo popularny. Już w IV w. znane są ośrodki, gdzie ją czczono. Do najważniejszych należał kościół pielgrzymkowy niedaleko Seleucji, w dzisiejszym Iraku. Ruiny tej świątyni zachowały się do dziś. Kościoły poświęcone św. Tekli istniały w Libii, w okolicach Jerozolimy, w Rzymie i w Mediolanie. W Hiszpanii głównym centrum kultu była Tarragona¹⁶. W 1319 r. dokonano rzekomo translacji relikwii świętej z Armenii do Tarragony¹⁷. Dość wcześnie rozwinął się jej kult w Bawarii i w Kolonii, a także na Cyprze, gdzie 5 miejscowości nosiło nazwę Hagia Thekla (św. Tekli)¹⁸.

W Polsce również był i jest kult św. Tekli. Pod względem historycznym, szczególny jego przejaw stanowiły bractwa jej imienia¹⁹. Święta posiada do dziś własne sanktuaria (w Dobrzycy – archidiecezja poznańska), kościoły i ołtarze²⁰.

Ikonografia św. Tekli

Inaczej przedstawiano św. Teklę na Wschodzie i na Zachodzie. W sztuce wschodniej przeważa motyw męczennicy, na wpół odzianej, przywiązanej do pala²¹. Tekla przedstawiana jest jako kobieta o długich, prostych włosach, na ogół przykrytych chustą. W jej szatach dominuje jasna czerwień. W dłoni trzyma krzyż lub księgę²². W sztuce zachodniej ukazywana jest zazwyczaj w tunice. Jej atrybutami są: zwierzęta, tj. lew, niedźwiedź, węże, wół, poza tym stos, lilia, palma męczeństwa

¹⁶ V. Schaubert, H.M. Schindler, *Święci na każdy dzień. Patroni naszych imion*, Warszawa 2000, s. 495.

¹⁷ H. Fros SI, F. Sowa, *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*, Kraków 1975, s. 426; H. Fros SI, F. Sowa, *Księga imion i świętych...*, s. 422.

¹⁸ V. Schaubert, H.M. Schindler, *Święci na każdy dzień...*, s. 495.

¹⁹ K. Moisan-Jabłońska, *Obrazowanie walki...*, s. 232; ks. D. Olszewski, *Bractwa religijne w diecezji kieleckiej w XIX wieku*, [w:] *Ojczyzna i wolność. Prace ofiarowane prof. Janowi Ziółkowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. A. Barańska, W. Matwiejczyk, E.M. Ziółtek, Lublin 2000, s. 135-142.

²⁰ ks. W. Zaleski SDB, *Święci na każdy dzień...*, s. 164.

²¹ V. Schaubert, H.M. Schindler, *Święci na każdy dzień...*, s. 495.

²² J. Charkiewicz, *Apostołowie. Mały leksykon hagiograficzno-ikonograficzny*, Warszawa 2009, s. 283.

oraz krzyż w ręce²³. Ukazywana jest na arenie, na stosie i w lochu ze św. Pawłem²⁴.

Mimo iż Tekla nie zmarła śmiercią męczeńską, była kilkakrotnie torturowana, dlatego też dzierży palmę, atrybut męczeństwa²⁵. Symbolem wiary jest księga, widoczna na licznych obrazach, jako znak nauczycielskiej postugi świętej oraz krzyż lub krucyfiks²⁶.

Przedstawienia św. Tekli w regionie świętokrzyskim

Najbardziej znanym wśród Kielczan przykładem rzeźby wolnostojącej, ukazującej św. Teklę, jest figura stojąca dziś w północnej części rynku w Kielcach. Pierwotnie usytuowana była naprzeciwko tzw. kamienicy Sołtyków²⁷, zbudowanej przez biskupiego kucharza Macieja Gilba w 1767 r. Przed przystąpieniem do budowy kamienicy Gilba ufundował w 1765 r. barokową rzeźbę, ukazującą świętą. Ustawił ją na rynku, przed frontonem kamienicy²⁸. W 1934 r. przeniesiono ją na obecne miejsce. Z dokumentu pochodzącego z 1862 r. dowiadujemy się że:

Kiedy w latach 1763 i następnych ciągle w kraju naszym wojny sprowadzały plagę Nieba zwaną morowem powietrzem odpowiadającym znanej nam cholercie – Kłęska ta i śmiertelność dotknęły Kielce. Obywatele Kieleccy niemając z nikąd ratunku oddali się religijnej pocieszce i uzyskawszy pozwolenie Zwierzchności Duchownej wystawili w roku 1765 Statuę Ś-tej Tekli, która po poświęceniu za szczególną miasta patronkę od powietrza, głodu, i ognia o czym napis... Odtąd obyczajem swych przodków wszyscy mieszkańcy Kielc corocznie w uroczystości swej Patronki przez całą oktawę odbywają przy Jej wyobrażeniu Nabożeństwa wieczorne²⁹.

²³ J. Marecki, L. Rotter, *Jak czytać wizerunki świętych. Leksykon atrybutów i symboli hagiograficznych*, Kraków 2009, s. 574.

²⁴ E. Gorys, *Leksykon świętych*, Warszawa 2007, s. 352.

²⁵ S. Carr-Gomm, *Słownik symboli w sztuce. Motywy, mity, legendy w malarstwie i rzeźbie*, Warszawa 2001, s. 157; J. Hall, *Leksykon symboli sztuki Wschodu i Zachodu*, Kraków 1997, s. 237.

²⁶ K. Moisan-Jabłońska, *Obrazowanie walki dobra ze złem...*, s. 222-223.

²⁷ Z. Moskwa, *Kieleckie wąsy cara*, Kielce 1998, s. 140.

²⁸ J.L. Adamczyk, T. Wróbel, *Kielce portrety zabytków*, Kielce 2008, s. 35; A. Myślińska, *Rzeźby i pomniki w przestrzeni publicznej Kielc*, „Renowacje i zabytki” 4(2012), s. 113; W. Burzawa, *Figura świętej Tekli*, „Niedziela Kielecka” 28/24(2003), s. 8; D. Kosierkiewicz, *Tajemnice świętej Tekli*, „Kielce Plus”, 17(2009), s. 8.

²⁹ Z. Moskwa, *Kieleckie...*, s. 140.

Kult świętej rozwijał się nadal, także w okresie międzywojnia. Jak wspomina Zbigniew Moskwa, na początku października 1929 r. obiegła miasto wiadomość o cudzie – św. Tekla swoim obliczem skierowała się w prawą stronę, w stronę Częstochowy. Wieść o nadzwyczajnym wydarzeniu bardzo szybko się rozchodziła. Pod figurą zaczęły się gromadzić setki ludzi. Niestety cudu nie było. W związku z odpustem w katedrze posąg iluminowano elektrycznymi lampami i instalatorzy dla wygody lub przez przypadek lekko go przesunęli³⁰. Podczas przenoszenia rzeźby w latach 30. XIX w. w fundamentach figury znaleziono tabliczkę z nazwiskiem fundatora i monety z czasów Augusta III. Podczas jej konserwacji w 1999 r. również w tym miejscu umieszczono monety, informacje o historii miasta i kopie starych dokumentów. Jak zauważa Paweł Wojtyś, od wieków miejsce gdzie stoi figura stanowi punkt zborny amatorów taniego wina, zwanych przez kielczan „bractwem św. Tekli”³¹. O statule i owym „bractwie” przeczytać można m.in. w wierszu Janusza Krzysztofa Cieślikiewicza, pt. „Rynek”.

[...] Pijaczków siedzi rząd frasobliwych
Przy świętej Tekli... Jutro w gazetach
Znajdę, co prawią ze swadą dzisiaj
Zanim butelkę zmogą do sucha [...]³².

Figura świętej ustawiona jest na postumencie. Na przedniej stronie jego trzonu wryto napis: SOLI / DEO HONO / GLORIA / MENTE Dato Ca / sta THECLAE / greX Vota / sonara / Tanta Patrona / sors bona / fata feret / – / RENOVATUM / A:D / 1836, na tylnej zaś: Uniknie ognia / powietrza wód / zwierza / kto Świętej / Tekli / przyczynie / dowierza / A:D:1765. Barokowa rzeźba nieznanego artysty, wykonana jest z piaskowca szydłowieckiego, o wysokości 180 cm (całość 450 cm). Wyobraża świętą jako młodą dziewczynę, ubraną w długą suknię i płaszcz, trzymającą w dłoniach palmę męczeństwa i krzyż. W dolnej części figury przedstawiono płomień ognia, węża oplatającego prawą nogę świętej oraz fragment torsu i głowę

³⁰ Ibidem.

³¹ P. Wojtyś, *Z sercem w plecaku, czyli wędrówki po drogach i bezdrożach ziemi świętokrzyskiej i sandomierskiej, Część I, Kielce i okolice. Przewodnik turystyczny*, Kielce 2005, s. 71.

³² Fragment wiersza „Rynek” Janusza Krzysztofa Cieślikiewicza, [w:] J.K. Cieślikiewicz, *Kielce. Mistyka miasta*, Kielce 2008, s. 21.

lwa pod jej lewą stopą. Krucyfiks trzymany przez Teklę jest miedziany, połączony. Po bokach rzeźby dostawiono wtórnie żeliwne figurki klęczących aniołów, a nad jej głową dodano, również połączoną, dekoracyjną metalową aureolę³³.

Kolejnym przykładem rzeźbiarskim ukazującym Teklę jest figura, datowana na 1891 r., znajdująca się w kościele parafialnym w Krzyżanowicach. Możliwe, iż dzieło wzorowane jest na wcześniejszej rzeźbie kieleckiej. Posąg jest polichromowany, złożony i srebrzony. Święta, ukazana jako młoda dziewczyna trzyma w rękach krzyż i palmę męczeństwa, przy jej nogach spoczywa lew. Nowym elementem, który nie występuje w figurze na Rynku w Kielcach jest stos, ukazany po prawej stronie świętej, nawiązujący do pierwszej kary śmierci, na jaką ją skazano.

Później wykonaną rzeźbą jest figura, stojąca na wysokim postumencie, pod kościołem p.w. św. Tekli w Wolicy, datowana na początek XX w. Święta trzyma w dłoniach krzyż i palmę, po jej prawej stronie ukazano lwa.

W regionie świętokrzyskim odnaleźć można również kilka obrazów przedstawiających patronkę dobrej śmierci. Jednym z nich jest malowidło stanowiące centralną część ołtarza bocznego katedry kieleckiej. Na płótnie ukazano św. Teklę, za którą płonie stos. Przy jej nogach, po lewej stronie leży lew, po prawej wół oraz kolejny lew / lwica, która chce ją polizać. Widoczne w dolnej części obrazu węże, poruszają się w stronę niewiasty.

Podobnie św. Tekla, ukazana została na obrazie, znajdującym się w krużgankach przy kościele p.w. św. Jakuba w Sandomierzu. Święta przedstawiona jest również w otoczeniu lwa, byka, węży i stosu, jednak bez, liżącego jej nogi, lwa/lwicy. Co ciekawe, także kostium kobiety jest zbliżony do tego, w którym namalowana została na obrazie kieleckim, czyli długa biała suknia, złoty gorset, czerwony płaszcz. Jediną różnicą jest dodatkowa warstwa materiału na sukni w kolorze jasnougrowym.

³³ *Karta ewidencyjna zabytków – Figura św. Tekli*, tekst D. Paprocka, biała karta sporządzona w listopadzie 1966 r. Archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (dalej AWKZ) w Kielcach; *Dokumentacja konserwatorska. Cokół pomnika św. Tekli w Kielcach*, Pracownia Konserwacji Zabytków w Kielcach Spółka z o.o., Kielce 1998, AWKZ w Kielcach; *Dokumentacja konserwatorska. Kamienna figura św. Tekli usytuowana przy Rynku w Kielcach*, wykonawca – Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki Małgorzata i Paweł Osełka, Kielce 1998, AWKZ w Kielcach; *Pomnik św. Tekli usytuowany na skwerze przy Rynku w Kielcach. Ocena stanu zachowania pomnika i wytyczne konserwatorskie*, sporządzana przez Pracownię Konserwacji Dzieł Sztuki S.C. mgr Małgorzata Osełka mgr Paweł Osełka, Kielce 1997.

W podobnym szerokim gorsecie i czerwonym płaszczu, została ukazana święta na obrazie, znajdującym się w zwieńczeniu ołtarza bocznego w kościele p.w. św. Floriana w Wąchocku. Płótno datowane jest na XVIII w.³⁴ Jednak Tekla nie jest już odziana w białą suknię, ale w białą bluzkę i błękitną spódnicę. Stanowi to pewną pośrednią wersję w stosunku do kostiumów w obrazach z Kielc i z Sandomierza.

W Sandomierzu, w klasztorze Dominikanów przy kościele św. Jakuba, znajduje się kolejny, znacznych rozmiarów obraz ukazujący Teklę, w otoczeniu wołu, lwa, niedźwiedzia, węży i stosu. Nad jej głową, po prawej stronie, namalowany został aniołek podtrzymujący palmę męczeństwa i wieniec. Na tym obrazie Tekla odziana jest w błękitną suknię i czerwony płaszcz.

Kolejne przedstawienia świętej, datowane na XVIII w., odnaleźć możemy w kościołach p.w. św. Trójcy w Bogorii³⁵ i św. Wojciecha w Mominie³⁶. Są nieco słabiej wykonane niż powyższe. Tekla odziana jest na nich podobnie jak w przedstawieniu sandomierskim – w błękitną suknię i czerwony płaszcz. Z wyjątkiem obrazu w Bogorii, gdzie na suknię nałożoną ma jasnobrązową tunikę. Atrybuty świętej nie zmieniają się. W jej najbliższym otoczeniu przedstawione zostały lwy, bawół, stos, a sama święta trzyma w dłoniach palmę męczeństwa i krucyfiks.

W późniejszym, bo wykonanym w 1902 r., a mylnie datowanym na 2 poł. XVIII w.³⁷, obrazie z ołtarza bocznego w kościele p.w. św. Piotra i Pawła App. w Sancygniowie, Tekla odziana jest już w zupełnie inny kostium. Na prostą, zieloną suknię nałożony ma lekko spływający czerwony płaszcz. Trzyma w dłoni jedynie palmę męczeństwa. Po jej prawej stronie stoi lew, a w oddali po lewej płonie stos. To uproszczone, choć na wysokim poziomie wykonane, przedstawienie zredukowaniem motywów ikonograficznych korespondować może z rzeźbą w Wolicy. Obraz namalowany został przez B. Wiśniewskiego, sygnatura znajduje się w prawym dolnym rogu płótna.

³⁴ *Katalog zabytków sztuki w Polsce* (dalej KZSP), t. III, województwo kieleckie, z. 2, powiat ilżecki, red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, Warszawa 1957, s. 29; ks. J. Wiśniewski, *Dekanat ilżecki*, Radom 1909-1911, s. 348.

³⁵ KZSP, t. III, z. 11, powiat sandomierski, red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, Warszawa 1958, s. 2; ks. J. Wiśniewski, *Dekanat sandomierski*, Radom 1915, s. 4.

³⁶ KZSP, t. III, z.7, powiat opatowski, red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, Warszawa 1959, s. 36.

³⁷ KZSP, t. III, z. 9, powiat pińczowski, red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, Warszawa 1961, s. 80.

W regionie świętokrzyskim odnaleźć można także obrazy św. Tekli, wzbogacone o pozłacane aplikacje, m.in. w kościołach parafialnych w Beszowej³⁸, w Czarnicy i Wolicy.

W kościele p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii i św. Floriana w Czarnicy znajduje się herma św. Tekli, datowana na przełom XV i XVI w.³⁹, zaś w kościele parafialnym w Krzyżanowicach jest jej relikwiarz w kształcie monstrancji.

Podsumowanie

Święta Tekla była często ukazywana w sztuce polskiej. Wymienić tu należy m.in. obrazy w Dobrzycy, Mielcu, Jaśliskach, Bieczu, Janowie Lubelskim, Blizanowie, Kraśniku, Osieku, Krotoszynie, Łukowie, Płonkach, Mogilnie, Rzeszowie, Biórkowie Wielkim, Gąsiorowie, Krotoszynie, Łęczyszczycach, Łukowie, Poznaniu, Russocicach, Lublinie, Zakliczynie, Starym Sączu, Krakowie⁴⁰. W regionie świętokrzyskim dzieła jej poświęcone znajdują się m.in. w: Kielcach, Krzyżanowicach Dolnych, Wolicy, Sandomierzu, Mominie, Bogorii, Sancygniowie, Wąchocku, Czarnicy, Bogorii, Wąchocku i Beszowej.

Przywoływane w tekście przykłady stanowią zarówno prace malarskie, jak i rzeźbiarskie, wykonane w odmiennym czasie i pochodzące z różnych części regionu świętokrzyskiego, można jednak zauważyć pewną ciągłość w ikonografii przedstawień świętej, ściśle związaną z jej męczeństwem. Atrybutami Tekli są zazwyczaj zwierzęta, tj. lew, niedźwiedź, węże, wół, poza tym stos i lilia. Mimo iż święta nie zmarła śmiercią męczeńską, była kilkakrotnie torturowana, dlatego też trzyma w dłoni palmę (symbol męczeństwa), księgę (znak nauczycielskiej posługi), krzyż lub krucyfiks (symbole wiary).

Większość dzieł, ukazujących św. Teklę powstało w XVIII w. Charakteryzują się bardzo bogatą atrybucją. Na obrazach i rzeźbach z tego okresu występuje razem ze świętą, trzymającą zazwyczaj palmę lub krzyż, kilka zwierząt (lew, lwica, byk, niedźwiedź, węże) oraz stos. Z biegiem czasu liczba atrybutów zmniejsza się. W dwudziestowiecznym obrazie z Sancygniowa św. Tekla przedstawiona jest z lwem oraz stosem, zaś na rzeźbie z Wolicy jej atrybutem jest jedynie lew.

³⁸ KZSP, t. III, z. 1, powiat buski, red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, Warszawa 1957, s. 3.

³⁹ KZSP, t. III, z. 12, powiat włoszczowski, red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, Warszawa 1966, s. 8.

⁴⁰ K. Moisan-Jabłońska, *Obrazowanie walki dobra ze złem...*, s. 222-224, 233-237.

Pomnik św. Tekli na rynku w Kielcach,
fot. B.M. Gawęcka, 2012 r.

Przedstawienie św. Tekli z ołtarza bocznego katedry kieleckiej,
fot. P. Gawęcki, 2013 r.

Obraz ukazujący św. Teklę z ołtarza bocznego kościoła
p.w. śś. Piotra i Pawła App. w Sancygniowie,
fot. E. Hapek-Rejmer, 2013 r.

Relikwiarz hermowy św. Tekli z kościoła
p.w. św. Floriana w Czarnicy,
fot. P. Gawęcki, 2013 r.

Summary

The aim of the article is to present the issues related to the iconography of St. Tekla, on the basis of selected examples of painting and sculpture, located in the Świętokrzyskie. Sponsorships holy include various spheres of life. She is adored as an inter alia, as an advocate in times of fires and epidemics. She is the patron of the dying. Protects against fire, lightning, also supports the love and constancy in faith. In reference to the circumstances of her martyrdom – people against deadly weapon bites of snakes and wild animals. She is the patron of hopeless cases, takes care of widows, orphans and people in debt. She is the Help of Christians, defending the sins and eternal damnation. St. Tekla's attributes are animals such as lion, bear, snakes, ox, besides the stack, lily, book, palm of martyrdom and the cross in his hand. Although the examples cited in the text are both paintings and sculptures, made in a different time and from different parts of the region Świętokrzyskie, you may notice a certain continuity in the iconography of sacred representations, closely related to her martyrdom.